

СЕВИЛЯ – ПЕРЛАТА НА ИСПАНИЯ

Помните корабите на „Океански риболов”, нали? И нашата стара ученическа мечта да скитосваме из чужди земи и морета? Само че плановете ми се провалиха – когато завърших следването си и поисках да замина като корабен лекар, не ме пуснаха ченгетата – имало донос при тях, че съм се канел да забягна в чужбина, а по-късно, когато все пак успях да си извадя моряшки паспорт и вече можех да пътувам, не ми се щеше да се лашкам шест (а понякога и повече) месеца сред влагата на Южния Атлантис или пък сред студените води на Северния. Пък и вече бях женен, имахме малко дете, така че меракът ми се изпари.

Сега обаче синът ми бе поотраснал и отново бях започнал да действам да ида за месец-два на някой ремонт на кораб. Или в Лас Палмас на Канарските острови, или в Севиля, или в Лисабон, а има и ремонти в Южна Америка. Не бях сигурен, че ще се уредя, защото обикновено вземат за ремонт и рейс, но ще опитам.

Ремонтът бе най-сладката част от рейса – след шестмесечно плаване в тези солени и влажни райони, всяко желязо ръждясва, а камо ли корабите – затова след всеки рейс задължително минаваха на ремонт. И понеже в нашите докове не можеха да ги оправят, ремонтираха ги в чужди пристанища. „Океански риболов” можеше да си позволи да плати – печелеше много валута, защото продаваше риба за долари на африканците. (Само една съвсем малка част се продаваше у нас – през седемдесетте и дори през осемдесетте години българите още не се бяха научили да ядат риба, макар че тогава беше извънредно евтина – по лев и нещо кило).

Доста от лекарите в Транспортна болница – Бургас бяха ходили на ремонти – някои дори по два-три пъти. И понеже знаех, че за ремонт човек може да се уреди само с връзки, реших да изчакам удобен момент да действам.

И този момент дойде. Един заместник-директор на пристанището, където бях лекар, го беше хванала някаква бъбречна криза, която излекувах успешно, и когато дойде, вече здрав, да ми благодари, се запrikaзвахме за туй-онуй и тогава се сетих да го попитам дали може да ми издейства един ремонт. „Ще видя какво мога да направя” – рече и след няколко дни ми се обади. Иди, каза, при личен състав на „Океански” другарката Еди-коя си – тя е в течение на въпроса. И не забравяй, като се върнеш от ремонта да й донесеш някое дребно подаръче, та да имаш очи после пак да поискаш.

„Има ремонт след седмица в Севиля” – рече ми въпросната другарка (такова беше по онова време официалното обръщение). „А за Лас Палмас няма ли?” – попитах, защото ми звучеше по-екзотично. „Какво ще правите сред тези камънаци на гол остров? Севиля поне е красив град, за пръв път ще правим ремонти там. Много по-хубаво е от Лас Палмас, а и за там вече имаме човек. Е, ще идете ли, или не?”

Послушах я и се съгласих. Приготвих си документите – моряшки паспорт, имунизационен паспорт и след няколко дни със специален чартърен самолет цялата ремонтна група от близо стотина души излетя от Бургас и кацна на летището в Севиля.

Беше ранна пролет и в Бургас бе доста хладно, та първото нещо, което ме впечатли, щом заслизахме посред нощ по стълбичката на самолета, беше топлият, почти летен въздух и.... един много фин, омайващ аромат с който той бе наситен. „Цъфтят портокалите” – отбелязаха „старите кучета”, които бяха правили ремонт на Канарите (също испанска територия).

В неголямата чакалня на летището срещаме шумна група българи, натоварени като камили с багажи – екипажът на нашия кораб, който се връща след шестмесечен риболов в България. Те напират да се качат в самолета и почти не ни обръщат внимание. Някой ми показва доктора, който успява да ми каже само здравей и довиждане.

Извозват ни с един пораздрънкан автобус до кораба. Пътуваме около 15 минути. Градът спи и хора почти не се виждат – два часа след полунощ е, но улиците са осветени с луминесцентни лампи излъчващи приятен, жълтеникав цвят („слънчева светлина”), каквито у нас не съм виждал.

В тъмнината корабът на кея ми се вижда огромен, но нямаме време за разглеждане – зървам само, че се нарича „Лимоза”. Завеждат ме в каютата и ми показват леглото. Каятата е тесничка, но съм сам, докато моряците са по двама или трима. Леглото ми също не е широко, но има мек матрак, тръшвам се на него да го изпробвам. Усещам, че сякаш леко се люлеем и наистина е така, макар да сме на 60 километра от морето. Севиля е на река Гвадалкивир, която е удълбочена като канал, така че и 35 хиляди тонни кораби могат да плават по нея.

На сутринта се събуждам и правя оглед на „владенията” си. Каятата ми е два на три метра, а прозорчето, което на корабите наричат филистрин – половин на половин метър (добре поне, че не е кръгло). В стаичката освен легло има чешма с мивка (малко ниско монтирана), гардеробче и ...хладилник. Това бе добре.

Затова пък съседното помещение е просторно и светло и с огромно легло, поставено на жироскопна система, така че винаги да стои хоризонтално, дори когато корабът се люлее. Това е лечебницата. В съседство с нея има тоалетна, която се оказва заключена. Дърпам по-силно, вратата се разклаща, но не се отваря, а от гетинаксовата ѝ гланцирана повърхност се отлепва единия край на хартиена лепенка, на която с ужас прочитам: „Douane”, сиреч, „Митница”. Опитвам да навлажня лепилото със слюнка, но то се оказва синтетично и не се разтваря. Какво ли са запечатали митничарите тук? Сигурно някаква марфа (контрабанда). А къде ще ходят по нужда евентуалните ми пациенти?

Едната стена на лечебницата е заета от чекмеджета, които се затварят със специална закопчалка, за да не се отварят сами при вълнение. Пълни са с разни лекарства. Макар да бях инструктиран преди заминаването, се зачудих как ще се справя с това море от абсолютно неизвестни ми чуждестранни медикаменти.

Връщам се отново в каютата си и започвам по-подробен оглед. Познато е всекиму любопитството при изследването на непознато жилище. Първо отварям гардеробчето си и виждам, че отвътре цялото е облепено с полуголи красавици, изрязани от цветни списания. (Също такива красавици има налепени и до леглото ми откъм стената, като една от тях, докато лежа, друга пищния си бюст току под носа ми и ми се усмихва сладно. В лице прилича на една засукана колежка на жена ми и аз свиквам с мисълта, че е тя.)

Гардеробчето е празно – само дето половината от него е заета от вързаница от около стотина едри сушени чироза, които докторът, който знае защо е оставил или забравил.

Второто нещо, което искам да разгледам, е неголемия хладилник, стоящ кротко в единия ъгъл на каютата ми – точно до филистрина (нали помните, така се нарича корабният прозорец). Отварям вратичката на хладилника и отвътре ме лъхва ужасна

миризма на развалено. На горното рафтче стоят ваксините, както бях инструктиран. Долу обаче са наредени поне петдесетина фишека, увити в кафява амбалажна хартия, здраво овързани и стегнати с канап. Миризмата явно идва оттам и решавам до отворя един от фишеците. Оказва се нарязана на търкалета скумрия, поръсена с черен пипер, листенца дафинов лист, бахар и кой знае още какво, но явно вмирисана. Защо ли я е оставил докторът, а не я бе изхвърлил още в морето, та сега ще трябва да храня рибите в реката, мисля си и отварям филистрина.

Тъкмо бях запратил два-три от фишеците навън в доста мръсничките води на канала, когато, след кратко почукване, вратата на каютата ми се отвори и на нея се появи висок мустакат мъж, който, щом ме видя какво правя, викна неистово: „Стой! Не ги изхвърляй!” Не знаех кой е и какъв е, но му отвърнах спокойно: „Те всички са развалени”. „Не, не са – каза, и взе да ги прибира в една чанта. – Точно за това се притеснявах и дойдох да ги прибера, защото докторът ме предупреди, че едва ли ще ги търпите в хладилника си такива миризливи” „Ама те са абсолютно развалени ще се отровите!” – опитвам се да го убедя, а той ми отвръща, не, не са – това са рибени „салами” и са много вкусни. „Може да се вкусни, ама тези вонят на развалено, помиришете ги!” „Вони само хартията, която е поела сока, а самата риба си е много гот. Ще ви почерпя като узреят след седмица.” „Благодаря – отвърнах, – но кажете ми все пак вие кой сте?”

Мъжът обърса ръка в работния си панталон и ми я подаде. Малко се поколебах дали да я поема, защото с нея току що бе пипал фишеците с развалената риба, но за да не го обидя, подадох своята. „Електричарят на кораба инженер (вече не помня кой). Бях на рейса, но трябва да остана и на ремонта.” Този трябва съвсем да е психясал от рейса, помислих си, за да яде вмирисана риба, но нищо не му рекох.

Той стана, прецени на тегло фишеците и попита с жален глас: „Колко фишека успяхте да изхвърлите?” „Два-три” – отвърнах. „Жалко, това изпива една тарга бира.” Погледнах го много подозрително, съмнявайки се с основание в разсъдъка му. Явно ги е забравил в хладилника този тип и сега го е жал да ги изхвърли. Ще трябва да докладвам на капитана, иначе ще вземе да се отрови и пак на моята глава ще дойде.

„Така и така се запознахме – рекох му, – поне да ми кажете защо е заключена тоалетната на лечебницата?” Отидохме дотам и като видя лепенката на митницата, разбра какво е станало: „Заклучили са тука цигарите от шипшандъра, за да не ги продаваме контрабанда из града. Раздадоха ни само по един картон за пушене.” Не ми стана съвсем ясно какъв е този шипшандър, но за да не се излагам като новак, замълчах. „А къде ще ходят по нужда пациентите ми? А аз къде ще ходя?” „Ще ви покажа – рече той и понечихме да си тръгнем, когато забеляза разлепената лепенка. Обзе го ужас и я пусна като опарен. – Защо е разлепена?” – попита. Повдигнах рамене. „Трябва да кажем на домакина. Видят ли митничарите разлепената пломба, ни чака голяма глоба!”

Докато отивахме към домакина, минахме по дълъг, тесен коридор, който на корабите наричат канижел. След десетина метра спря до една врата на която бяха нарисувани две нули. И без да ми каже какво е, разбрах. „И всеки път ще трябва да идвам дотук? – удивих се. – Ами пациентите? По-добре е да преместят цигарите от кенефа ми.” „Тук – само по голяма нужда. По малка – в мивката си” – рече той, на която не особено остроумна шега криво се усмихнах. После обаче, като си спомних ниско монтираните чинии на мивките в каютите, си помислих дали пък...

Домакинът нищо не рече на вестта, която му донесохме, само извади един ключ от сейфчето си и тръгна с мен. Погледна и се увери, че лепенката се е саморазлепила. Отключи вратата и видях, че това бе не само тоалетна, но и баня с вана и душ, но ваната, а и всичко около нея, бе пълно с отворени, но почти пълни кашони с различни цигари, все от хубави западни марки. „Абе, така и така е разлепена лепенката, да вземем да изкараме малко цигари, пък после ще я залепя пак.” Той измъкна един празен чувал и взе да го пълни. „Никакво залепване повече – прекъснах го нервно. – Тоалетната ще ми трябва.” „Това е заповед на барото” „Кой е този Баро?” – запитах ядосан. Домакинът ме изгледа съжалително и рече: „Това е капитанът на кораба”. (С това прозвище се наричат всички капитани на кораби, главно – на цивилните). Ще трябва да му кажа, когато ида да му се представя, помислих си.

Днес е празник – денят на труда Първи май. В целия социалистически лагер, начело със Съветския съюз, този ден се чества като ден на трудещия се народ – свободен и неексплоатиран. Чудно обаче защо и в Испания е празник и корабостроителницата не работи. Тук го чествали като Ден на цветята. Без манифестации и скандиране на лозунги за по-високи трудови успехи, а само с песни и танци по площадите. Хората са се накичили с цветя – някои дори носят цветни венци на главите си.

По случай празника обядът е тържествен и особено вкусен (изобщо на кораба готвят превъзходно, и хляба си сами приготвят – пухкав и бял като фразела). Вечерта познатият ми шеф-електричар идва и ми казва: „Докторе, офицерският състав (?) сме канени след вечеря при шефа на чаша вино по случай празника.” Е, тъкмо ще се запозная там с него, няма нужда да му се представям специално, помислих си.

Вечерята за офицерския състав, (в който влиза и докторът) става в офицерския салет. Тази дума в превод означава „заличка”, но на корабите има смисъл на трапезария. Той е малък, за около десетина души и в него се хранят само „офицерите”, както е във военните кораби (да не забравяме, че всички капитани и механици са завършили Военноморското висше училище във Варна, а наученото в армията трудно се забравя и много лесно се прехвърля в цивилния живот).

След вечерята обличам най-добрите си дрехи и тръгвам към каютата на капитана. Услужливо ми показват къде е. Почуквам, чувам „да” и влизам. Първото, което забелязвам е, че каютата е поне десет пъти по-голяма от моята и е облицована с приятен черешов фурнир. В дъното до малка масичка седи не съвсем млад, симпатичен мъж и нещо пише, но щом влизам, става и тръгва към мен с протегната ръка. „Приятно ми е да се запознаем” – казва и ме кани с жест да седна.

Сетих се за тоалетната, превърната в склад за цигари, и му казах. Вестта, че лепенката на вратата се е саморазлепила, явно го заинтригува, но само рече. „Не се безпокойте. Щом се появи пациент, който не може да ходи до тоалетната, ще ги прехвърлим другаде – обеща той. – Но да се надяваме, че такъв пациент няма да има.”

Като изчерпахме разговора, с неудобство запитах: „Не очаквах, че ще съм пръв. Другите защо не идват?” „Какви други?” – учуди се капитанът.

Има си хас онзи мустакатият електричар да ме е метнал, помислих – знаех, че на корабите си правят бѝзици с новациите, но чак пък такъв гаден номер! „Електроинженерът ми каза, че сме канени след вечеря при шефа...” Капитанът се

засмя с висок, дрезгав смях и каза: „Шеф тук наричат шеф-механика. И аз съм поканен, хайде да вървим тогава.”

Бях твърде сконфузен, но по пътя през канижела капитанът дружески сложи ръка на рамото ми и този му жест много ми вдигна реномето пред срещащите ни членове на екипажа. „Докото (така наричат доктора на кораба) изглежда е много „гъст” с барото” – чувах ги да си шепнат зад нас. Още дълго трябваше да уча корабния жаргон...

Каютата на втория по ранг на кораба – шеф-механика – не беше по-малка от капитанската, но бе по-спартански обзаведена. Край масичката вече седяха четири-пет души и се смееха. В голяма чиния бе поставено някакво рибено мезе, а от една тумбеста петлитрова дамаджанка, наливах бяло вино. „Наздраве” – рече с влизането си капитанът и с жест ги помоли да не стават, както се полага пред капитан. Тогава си спомних, че с този необичаен поздрав всеки новодошъл в салета поздравяваше останалите, но си мислех, че... Схванах веднага и също рекох „наздраве”. Отговориха ми с кимване на глава. Виж ти, какъв хубав обичай! А ние, сухоземните плъхове, си казваме „наздраве”, само когато си чукаме чашите.

Пийнах от винцето – беше тръпчиво и леко, но много приятно. Беше охладено добре. „Докторе, вземай си и мезенце” – подкани ме шефът и аз боцнах с вилицата едно търкалце от рибата. Вкусих я и тутакси констатирах, че по-вкусно нещо не съм хапвал. „Какво е това?” – запитах. „Не си ли ял? Рибен салам” – отвърна домакинът. Спрях да дъвча и погледнах към електричаря. Той ме гледаше подигравателно и се усмихваше. „От онази ли е?” – попитах, но той поклати глава – онази не била още узряла. Винаги ли така гадно мирише докато зрее, попитах, а той отвърна, винаги. Но после, като изхвърлиш хартията и го сложиш на масата, се топи в устата. Вярно беше.

Казаха ми и рецептата (всеки, който иска да я научи, нека ми се обади).

И така, попийвахме си при шефа от бялото испанско вино, което било от най-евтино – по евтино дори от минералната вода, която по-късно купихме за ремонтния състав. Не че водата беше скъпа, а виното бе евтино. Не зная сега как е.

Един от гостите разказваше:

„Тралехме в Северния Атлантис, някъде към бреговете на САЩ, а там, нали знаете, залагат онези капанчета за омари уж в техни води, но май и по-навътре – американците нали са си обявили своя промишлена риболовна зона, която стига кажи речи до средата на океана. Само че ние откъде да знаем и като се набухахме с трала баш в капанчетата. Вадим го а той – пълен с капанчета, а в тях – омари. Нямахме капанче без омар – лангуста, голям, дълъг рак – обърна се към мене разказвачът. – Брей, ами сега какво да ги правим? Капанчетата зад борда, раците – също, нареди барото. Първата част от заповедта изпълнихме, но втората – само отчасти. Два дни пирувахме с раци – варени, печени, накрая вадехме само месото от опашките, а останалото хвърляхме.

Американските патрулни катери обаче забелязали плуващите останки от раци и един ден ни сгасиха. Стойте, вие ловите в американски териториални води върху полета с капанчета! Как ще сме във ваши води – вижте картата! Те обаче си знаят своето – с военни можеш ли да се разбереш, още по-малко пък с американци. „Защо ловите раци, като знаете, че е строго забранено?” Не сме ловили, отговаряме им. Ще проверим, казват и се качват на борда. Можеш ли да ги спреш? Влизат в офицерския салет – пълни тави с варени омари. Влизат в моряшкия – същото. В

каютите на екипажа – и там чинии с раци. „Арестувани сте, карайте пред нас към пристанището!“ Смейш ли да не ги послушаш? Речеш ли да избягаш, на борда си имат ей такива картечници, че и ракетни установки.

Връзват ни за кея на някакво пристанище и след малко пристига един адвокат, който иска да поеме защитата ни. Дойде дори преди полицията. Барото веднага се свърза по радиото с нашите, макар от порта да ни предупредиха да говорим само от пристанищното радио. От България ни отговориха да чакаме човек от посолството. Барото обаче междувременно го отведоха на разпит в полицията и там го подвели под отговорност. Много сериозна работа – чакал го затвор до 5 години и тъй нататък. И няма ли чалъм да се размине с някоя глобичка или... волно пожертвование? Глобата си била отделно – тя ще е поне един милион долара и ще я плаща фирмата, но вината е на капитана и затова ще лежи той, казал му адвокатът, който го придружавал неотлъчно.

Като видял, че работата е сериозна и без пандиз няма да се размине, докато чакали човека от посолството, барото взел да разпитва адвоката какви са условията в американските затвори. Ами, рекъл му онзи, добри са. Който иска – лежи, който иска – работи. А каква е работата? Всякаква работа има, но главно в кланиците – обработват заклан добитък – дерат, чистят, разфасоват... А колко им плащат? По пет долара – отвърнал адвокатът. „Аз тук получавам командировъчни по осем на ден“ – помислил си капитанът, а на глас отбелязал: „Пет долара за такава работа не са ли малко?“ „Пет долара на час е добро заплащане.“ „Пет долара на час!“ – възкликнал капитанът, защото той помислил, че на ден. Пет долара по осем часа на ден, това са четирийсет долара дневно! За двайсет и няколко работни дни това са близо хиляда долара на месец, направил си сметка на ум барото. За една година ще спести поне десет хиляди, защото спането и храната му в затвора са осигурени, а за пет години, ако го осъдят на толкова, ще се върне въкъси с чисти петдесет хиляди долара – няма такава добре платена работа в България! А пет години ли е максималната присъда, попитал с надежда барото, а адвокатът го разочаровал: „Пет години“. (Смях в компанията, смея се и аз).

Дошъл нашият човек от посолството и му уредил освобождаване под гаранция – за такава послужил корабът – той струвал няколко милиона, макар че на американците такава трошка не им трябвала. (Те и скумрия не обичали, защото била тлъста.)

Върнал се барото на кораба и офицерите се събрали в каютата му да чуят какво е положението. „Ами, какво е, ще се лежи май пет годинки в панделата!“ – казал барото. „Ох, добре че не съм капитан“ – помислил си всеки от тях. Когато обаче им разказал за работата и заплащането в затвора, всички се умълчали.

Пръв взел дума помполитът – (помощник-командирът по политическата част, платен представител на партията с главна буква): „Другари, ние няма да сме никакви другари на другаря капитан, ако не споделим отговорността му. Че кой, ако не помполитът е виновен за моралното разложение на кораба – да паднем толкоз ниско, че да варим раци? (Взрив от смях в каютата на шефа. И аз вече не се сдържах и се смея с пълен глас). Ето защо заявявам най-отговорно, че ще споделя вината поне наполовина, ако не и повече, с другаря капитан... и ще лежа солидарно с него в затвора, тоест, няма да лежа, а ще работя... (Нов взрив от смях. Най-много се смее нашият помполит). Станал след него шеф-механикът: „Ами аз, другари? Къде бях, че не разбрах, че тралът е загребал тези пусти капанчета? Защо не спрях и не дадох заден

ход? (Компанията почти припада от смях). Надигнал се после и първият помощник-капитан: „Не, другари, аз съм главният виновник! Как се заблудих, че докарах траулера по тези места, а те да се окажат хакани с капанчета...”

Смехът вече става неудържим, някои от присъстващите се държат за коремите и се смеят със сълзи. „Стига толкоз! – викат. – Ще бием табани!”

„Табани” са биели едно време на моряци, прекаляващи с измислиците при разказване на безкрайните морски истории. Връзвали ги и са ги биели с мокро въже по табаните (ходилата) на краката.

Това е неофициалната, пародийната версия на случката. Всъщност истината съвсем не е весела, дори е много тъжна. Научих я наскоро от един приятел, капитан от далечно плаване.

Арестуваният капитан бил един от най-съвестните и изпълнителните мъже сред капитаните. Както си ловували тихо и спокойно в разрешената зона покрай американските брегове, капитанът получил радиограма от шефовете си, ако хванат случайно раци, да не ги изхвърлят, а да ги замразят и да ги донесат в България, та да има с какво да си замезва началството. Въпреки че им било известно, че американците не позволяват никому да ловува раци край бреговете им (те ги считат за свое национално богатство).

Като дисциплиниран офицер (наскоро се бил пенсиониран от военния флот) капитанът не можел да си позволи да обсъжда заповед, а само да я изпълни. Дали е загребал нарочно капанчета, или не, било спорно, но така или иначе американският патрулен катер ги заловил с раци на борда и го чакал затвор. Всички онези истории за работата в кланицата, макар и верни, вероятно са измислени. Когато дошъл човекът от посолството, капитанът доверително му казал, че е получил радиограма от шефовете да замрази известно количество раци. За жалост не можел да му я покаже, защото в нея пишело да се унищожи след прочитането (като в шпионските романи) и той, естествено я унищожил. Когато у нас попитали шефовете за радиограмата, те отрекли да са пращали такава.

Така натопили капитана и той действително лежал няколко години в американски затвор. Предаден от началниците си. Какво им костваше да го защитят? Те бяха на наша земя и не ги е заплашвал затвор!

Затвор не, но наказание от висшестоящото министерство – вероятно да. Ето защо си замълчали и капитанът влязъл в затвора. Дано поне наистина да е бил изработил онези долари. Много ме съмнява, защото вече бил възрастен и немошен. Скоро след освобождаването от затвора и завръщането си заболял от рак и починал.

Така че нищо смешно няма в тази история – напротив, много е тъжна. Дори позорна. Не за капитана, разбира се.

Много красива страна е Испания! Всекиму пожелавам да я види, ако не го е сторил. А Севиля е може би най-красивият град, перлата, както казват самите испанци. Не съм бил другаде, но Севиля наистина е неопикуемо красива – там се намира и втората в света (след Кьолнската) по височина катедрала. Но казват, че тази била по-красива.

И само това ли? Тук всяка къща е произведение на архитектурното изкуство и то построена с много... пари. Облицовката на някои от домовете отън е от фаянс, но

не такъв, дето сме виждали у нас над мивките, а красиви плочки с релеф, с различни седефени отблясъци – къщата изглежда като залята с глазура. Златни орнаменти, колони, капители и разни други архитектурни финтифлюшки, чиито имена не зная. Невероятна красота!

По улиците на Севиля срещаме спокойни, добре облечени, весели и красиви хора (нищо че на власт доскоро е бил генералисимус Франко). Мислех, че хората тук ще са потиснати и угнетени, щом са били под властта на този диктатор, когото нашите вестници не спираха да заклеймяват, но не видях нищо такова. Под диктатура тези хора май живееха по-добре от нас, които уж бяхме свободни. Не видях просяци (е, тук-там имаше по някой зле облечен човек, но кое стадо няма мърша?)

ГРАДЪТ

Испанците много пеят и танцуват. И то не само по танцовите площадки, които тук са не малко, но дори и в... автобусите. Тъй като корабостроителницата, където ремонтираха нашия траулер, бе на около пет километра от града, дотам пътуваха автобуси.

Качваме се ние, неколцина българи, а заедно с нас и двайсетина испанци, повечето работници от корабостроителницата. На спирките се качват и нови хора, вече от предградията, и по някое време някой току вземе да щрака с пръсти и да пее. Ние го гледаме смаяни, но испанците се обръщат усмихнати към него и започват да му пригласят. Някои стават и започват да танцуват – фламенко и разни други танци – танцуват и мъже, и жени. Отнякъде изниква китара и приглася. Става направо концерт – защото всички пеят и танцуват не любителски, а почти като професионалисти – гласовете им са красиви и добре обработени, а движенията на телата им – съвършени!

Сигурно е случайно или пък в автобуса се е качил самодейният състав на корабостроителницата, помислих си. Когато и на другия ден се повтори същото, и то с други хора, и после пак, и пак....

Ние, българите, когато пътуваме по-дълго с автобус, отивайки например на работа извън града, играем на карти. Поне няколко карета се заформят в автобуса. Останалите клюмат мрачни и намусени.

Щастливи хора са испанците! Всяка събота и неделя в Севиля на площад „Испания” (казват, че във всеки град най-големият площад се нарича „Испания”, а ние дали имаме площад „България”? Нашите ги кръщаваха „Ленин”, „Сталин” или „Девети септември”), та всяка събота и неделя вечер на площада се събират млади и не съвсем млади хора да пеят и танцуват, а наоколо възрастни ги наблюдават и пляскат с ръце. Площадът е обграден с широки, полукръгли сепарета по периферията, в които се събират хора от една и съща област на страната. Разноцветните плочки, с които е облицован площадът в сепарето, изобразяват като на географска карта съответната област, в средата с кръгче и точка е изобразен главният град, а до него – името му. Така се събират да се видят земляци, да си поприказват, да потанцуват, да попеят, да се харесат, да се залюбят, да се сватосат... Не че ако иде човек от друг край на Испания ще го изгонят – няма такова нещо!

Понякога момък от съседна (по сепаре) област си хареса момиче и го покани на танц, не се бойте – няма да скочат да го бият ергените, не дай си Боже пък нож да извадят. Всичко протича мирно и кротко. Няма да видиш пияни (на тези танци никой не продава алкохол, дори бира, а ако беше у нас веднага щяха да цъфнат кебапчийници и капанчета за алкохол). Няма гюрултии и псувни. За това допринася обаче и нагизденият с униформата си мустакат полицаи, който бавно и достолепно крачи по площада и гледа усмихнат веселбата.

ПЛОЩАД „ИСПАНИЯ”

Постояваме малко, погледаме, послушахме танците и песните, и свирните им (имат виртуозни китаристи) и виждам как по физиономиите ни се изписва благородна (а и не чак дотам благородна) завист: защо ние българите отвикнахме да се веселим така? Едно време същото е било вечер на хорището по селата... Какво стана с нас? Защо се превърнахме в мрачни темерути, озлобени към всеки и всичко, пълни със злоба и завист като магаре с пръдня (с извинение към по-благопристойните).

Връщаме се мълчаливи към автобусната спирка и всички си мислим едно и също. Така, записани, не се съобразяваме и пресичаме улицата не на обозначеното място. Тутакси отсреща ни пресреща почти усмихнат полицаи и ни къса билетче за 20 пезети глоба. Като разбира, че сме чужденци, ни опрощава частично, като трябва ние, тримата, да платим само скъсаното билетче. Добре, ама как да го платим, като нямаме пукната пезета в джобовете си! Полицаят не иска да повярва, че трима души нямат двайсет пезети и ние – по български обичай (по точно, славянски, защото и руснаците го правят) обръщаме джобовете си наопъки, при което той е повече изумен от действието ни, отколкото от липсата на пари. Повежда ни нанякъде, ние мислим, че ни е арестувал, а той ни спира пред едно магазинче. На вратата му пише: „CHANGE”. Знаем, че тази дума означава обмяна на валута, но лошото е, че ние и валута нямаме...

Как е възможно, ще си помислите? Сигурно току що сме пристигнали и още не са успели... Нищо подобно! Тук сме вече от десетина дни. Всеки ден ни обещават, и все не ни дават пари. Защо, никой не обяснява. Да обикаляш след работа из красив град като Севиля, пълен с чудесни малки кафенета и бирарийки, където сервират чудесни (и евтини) неща и да нямаш една пезета да си купиш нещо – не е ли това кошмар за нас и престъпление от страна на корабните шефове! Както видяхте и глобата си от 20 пезети не можахме да платим! Добре че полицаят ни помисли за югославяни, а то иначе – срам за България! (Оттогава ми остана някакъв комплекс и често сънувам, че съм в чужда държава без пари.)

На улицата спираме при един търговец на цигари на дребно да видим какви цигари пушат испанците. Само испански. Моите спътници пушат „Кент” и „Марлборо” и търговецът веднага подушва. Приближава и дискретно пита дали продаваме цигари. Момчетата се споглеждат, после кимват неуверено, но му искат по шейсет пезети за пакет (почти един долар). Човекът се колебае – испанските цигари са евтини, неароматизирани и доста серт, а американските много се търсят, но се опасява да не го пипнат полицаите. Момчетата намалят цената на петдесет пезети. Мъжът се оглежда внимателно и купува два пакета.

В това време пристигна младо момиче, запита го нещо и сочи цигарата, която един от нашите пуши. Мъжът извади дискретно пакета „Кент” и тя си взе една цигара. Плати му, доколкото видях, пет пезети. Значи от един пакет той щеше да изкара двойно повече. Халал да му е!

Така зорлем станахме контрабандисти. Ами като не ни дават никакви пари, какво да правим? Сега поне можехме да си платим глобата, ако пресечем улицата неправилно. И по една бирица да изпием като хората. А то със сто пезети какво повече можеш да купиш?

Всъщност повечето от хората на кораба си имаха пари от предни рейсове или ремонти. Е, и аз имах в Бургас петдесет долара, една банкнота, която бях купил в студентските си години от един финландски студент, дето се казва за зор заман. Като тръгвах за Испания я бях взел. Понеже не разрешаваха износ на валута, ако не е

законно придобита, скрих я в един таен джоб, но докато чакахме да се качим на самолета чух такива страхотии какво ще стане, ако митничарите те спипат даже с един долар – първо не те пускат да заминеш, конфискация на валутата, даване под съд, забрана да пътуваш зад граница и още куп ужасии. Достраша ме, приближих уж нехайно до преградата на пътници и изпращачи, дадох знак на жена ми да приближи и незабелязано ѝ я върнах. Така заминах без пукнат грош.

Един ден пристига от промисъл (тази руска дума ще рече риболов) траулерът „Лорна” – абсолютен близък на нашата „Лимоза” – правени са в една и съща (източно)германска корабостроителница, и всички ние се изсипваме на кея да видим дали няма да срещнем някой приятел. Зървам по трапа (корабната стълба) на кея да слиза един мой познат. Подавам му ръка, но той почти не ми обръща внимание и тръгва нанякъде. „Къде така си се забързал, бе?” – викам след него. „Отивам на „Веселата уличка” да чукам! – отвръща вървешком. – От осем месеца не съм виждал жена!” Гледам след него смаян. Не беше такова момче!

Имам няколко съученика, които пътуват с корабите, дори и един братовчед, но да плава точно на този кораб, при наличието на поне десетина български траулера... Въпреки това един от първите, които съзираме, е той.

И братовчед ми, а и другите мои познати, изглеждаха като дрогирани, макар по онова време дрога да не се употребяваше – гледаха с облепени очи, изнервени и психявали – осем месеца в океана! А уж рейсове не биваше да продължават повече от шест.

С братовчедата си поприказвахме и щом разбра, че вече двайсет дни сме без пари, бръкна и ми даде няколкостотин пезети назаем. Като се опарих, отидох вечерта с останалите момчета в едно капанче до входа на корабостроителницата и там седнах и аз като другите на една биричка. Бирата им е разкошна – особено имат една „Естрелла дорада”! Заедно с бирата давахме безплатно (ами – безплатно ядене няма, сигурно си го приспадаха от бирата!) едно малко чинийче с печени фъстъци и леблебия.

Хрупкам си по някой фъстък и отпивам от бирата, но гледам, някои от момчетата, докато гледат мача от европейското футболно първенство, си хапват едно сушено филенце от бут. И на мен ми се хапваше, но не исках така лекомислено да харча парите си, защото дори още не бях получил свои, а харчех чужди. Няма какво да ги гледам онези – те имат зад гърба си по един куп ремонти и са пълни с долари. А аз съм фукара... (тази дума означава човек без пари, но дори и капризният речник на компютъра ми я знае за моя голяма изненада).

По някое време едно от момчетата седна до мен – едно електротехниче, Иван, което се оказа, че съм лекувал наскоро, предложи да си вземем сто грама филенце. Аз отегчено отказах, като рекох, че солено не ям и той отиде да си купи. Наблюдавах под око колко пари ще му вземат и бях много учуден, когато даде само десет пезети, че и ресто му върнаха (шейсет и няколко пезети тогава бяха един долар). В същото време виждах окачени на тавана същите такива бутове пастърма, на които имаше етикетчета – 160-180 пезети. Сигурно това беше цената на килограм. Как тогава сто грама ще струват ... „Колко ти взеха за това?” – попитах Иван като се върна. „Шест пезети.” „Как бе, като на онзи бут пише, че е сто и шейсет за килограм.” „Сто и шейсет струва целият бут, а той има поне три кила.” Смаях се. Такава евтиния! Станах и си взех и аз сто грама. Нищо, че не ям солено. С биричка върви идеално.

Мачът свършва, и понеже е международен, емисията на Евровизия завършва със своя прекрасен музикален сигнал, изпълнен от тропети, а едно чудно красиво женско гласче нейде от задния двор му пригласяше с мощен сопран. Сподглеждаме се възхитени, а собственикът на капанчето се усмихва гордо – дъщеря му. Много била хубава, но не я показва, за да не вземела да забегне с някой от моряците... Преди време се било случило нещо подобно с едно съседско момиче, затова я държал под око. Така и не я видяхме до края.

Седя на другата вечер в каютата на Иван и приятелите му, пийваме си биричка, а за мезе – печени чирози (сушена скумрия) и започнаха безкрайните моряшки истории – петдесет процента истина и петдесет – измислица.

„Като плавах с търговския флот, преди да тръгнем от Варна на борда се качи някакъв чиновник с дебела кожена чанта, с костюм и очила и всички мислехме, че е някакъв инспектор. Той обаче не слезе от кораба, и когато вече бяхме в открито море един ден се появи на палубата. Наобиколихме го и взехме да го разпитваме – бил от Зоологическата градина и щял да дойде с нас до Индия да купи малко слонче. Всички облешихме очи – малко слонче ли? И колко струва едно малко слонче? Нямам точна представа, рече, но ми дадоха десет хиляди долара. Онази чанта с долари ли беше пълна? Той кимна, но добави – сега обаче е в сейфа на барото, ако нещо искате да попитате по този повод. Разотидохме се с раздвоени мисли след това запознанство с очилатия и няколко дни ходехме като гламави по палубата. Колкото наближавахме Индия, ставахме по-нервни и неспокойни и една и съща мисъл изглежда бе обхванала всички ни. Не, няхаме намерение да разбием касата на барото и да задигнем чантата с доларите, а нещо съвсем друго.

Ден, преди да акостираме в пристанището, споделих с едно аверче идеята си. „И аз си бях наумил същото“ – рече ми той и решихме двамата да направим комбина. Отиваме тайно на бака, там където боцманът държи въжетата и гледаме – пукнато въже няма! Питаме боцето къде са въжетата, не знам, казва, никъде ги няма. Дай ни едно по-яко въже, молим му се, а той се чуди, за какво ви е това въже, ще се бесите ли? Не ни даде – нямало как да оправдае липсите, та трябвало да прави икономии.

Още щом ни оформиха документите и ни пуснаха да слезем на брега, неколцина от нашите, още не спуснали трапа на кея, търчат, ще си счупят краката, с едни торби на рамо – отиваме на покупки, казват. Може да позакъснеем някой и друг час, но да не се притеснявате. Ние с авера ми знаехме къде отиват, но не ни са даваха долари за ново въже и останахме на борда. Мина нощта, мина и половината от деня, а онези още не се връщат. Надвечер част от тях пристигат гроги от умора, изпокъсани и с изподрани крака и ръце, мръсни и потни от горещината. „Какво става, бе? Къде сте били?“

Решили да идат в джунглата, да хванат малко слонче, да го продадат на очилатия и да вземат десетте хиляди долара. Е, и какво, хванахте ли?

Хванали, дръжки! Още щом навлезли в гората, ги нападнали рояци комари и разни други буболечки и те, от много въртене, взели, че загубили посоката, лутали се цял ден и цяла нощ в джунглата, спали на някакво дърво и едва днес намерили пак шосето, та се върнали. Но слонове не видели.

Другата група нямала този късмет. След като се изгубили, не успели да намерят пътя, взели да викат и да плачат и така ги открили някакви горски надзиратели, та ги

докараха с джипка до кораба ни живи, ни умрели – едва склонили да не ги откарат в полицейския участък.

Та такива ми ти работи.

„А онзи купи ли слонче” – питат през смях момчетата. „Не, много пари му поискали – повече от десет хиляди долара. Но барем си направи гюзмето човекът до Индия.” „Ама и вие наистина ли имахте намерение да ходите да хващате слонче?” – бързикаме ние разказвача. „Че как не? Десет хиляди гущера са това!”

Смях до небето.

„Това е нищо! – заявява друг и започва нов разказ. – Ние, като бяхме в Южна Америка, спряхме в едно малко пристанище да натоварим стока и се наложи да чакаме цял месец, защото товарът нещо се бе забавил, и като си пием бирата в пристанищните капанчета, ни прави впечатление едно много вкусно, но доста скъпо мезе – каймански език. Доставяли го от близките ферми за крокодили. Бил много вкусен задушен, нарязан на шайби и паниран. Страхотен деликатес! („Както пача от слонско стъпало” – кикоти се някой, намеквайки за друга моряшка история.)

Решаваме ние да си хванем сами крокодилите, за да ни излезе мезето без пари, пък ако уловът потръгне, може и някой долар да изкараме, като продадем езиците на някой ресторант... Бяха ни предупредили да не се къпем в съседните рекички, че гъмжели от каймани и ние на другия ден – право там отиваме. Носим със себе си въже, брадва, колче и едно живо пиле. Гледали сме по телевизията как ловят живи крокодили с едни примки през шията и правим същата. Забиваме дълбоко колчето, завързваме въжето за него, залагаме пилето и едва успяваме да избягаме, защото пилето като се разкроя, веднага довтасаха няколко каймана. Единият се хвана на примката, но бе толкова голям, че си тръгна с пилето, с въжето и колчето барабар.

Разбрахме, че така работата няма да стане. Дори да се беше хванал кайманът, дори да не бе успял да измъкне колчето, как щяхме да го накараме да си отвори устата, за да му отрежем езика? И кой от нас щеше да свърши тази работа? Мераклии нямаше.

Тогава един от нашите – голям изобретател беше – измисли автоматична машинка: един остър нож, запънат с мощна пружина, под него пилето, и щом крокодилът отвори уста, ножът щраква и му отрязва езика! (Мощен смях огласява каютата). Отиваме на другия ден пак на това място – продължава най-невъзмутимо разказвачът, – залагаме капана, пилето кряка, ние бягаме към близката горичка и чуваме зад нас „щрак!” и виждаме един език да се мята на тревата като риба. Хукваме обратно, пъхваме го в торбата, слагаме ново пиле и след малко пак „щрак!” – втори език! (Табани! Дайте въжето да му ударим табани! – викат наоколо).

Така успяхме да си изкараме мезето за бирата, че и бирата ни излизаше без пари – в капанчетата я трампеха за езици. („Хайде, стига, че ми се прияде паниран език! Казвай нещо друго!” „Ами пилетата, откъде взимахте пилетата? Да не ги крадахте от някъде?”). Тъкмо това щях да ви разправам. Добре, ама ни излизаше пак скъпо, защото трябваше да купуваме по долар пилето от местните. Тогава онзи авер – изобретателят се сети, записа на едно малко касетофонче крясъците на пиле и... („А-а-а-а, не! Много ти стана! Хайде стига, че ще ядеш табаните!). Чакайте да чуете края! Един местен зоолог бил много изненадан, когато открил нов вид каймани без езици и подал молба за Нобелова награда...” Двамина хващат разказвача за ушите и го заставят да напусне масата. Той усеща, че вече е прекалил и отпива доволно от бирата си.

Моряшки истории! Знаеш, че са измислици, и пак ги слушаш...

Почивен ден е. Топъл, светъл предобед. Надвесили сме се десетина души над борда и наблюдаваме метача, който мете кея пред кораба. Той е снабден с пишна работна униформа на гърба на която с големи букви пише името на корабостроителницата. Администрацията ѝ е разположена в разкошна старинна сграда, но отлично поддържана (вижте по-долу картината, която нарисувах). До нея са разположени цеховете на предприятието, а отпред е корабът ни.

АДМИНИСТРАТИВНАТА СГРАДА НА КОРАБОСТРОИТЕЛНИЦАТА

Повечето дейности тук се извършват на открито. Ремонти на дребосъщи, като нашия кораб, правят между другото.

Всеки месец тук пускат на вода по един 35 000 тонен морски кораб. Докато бяхме там, пуснаха два – страхотна атракция! Точни са в сроковете като цикъл на девица. Трийсет и пет хиляди тона не са малки кораби. Нашата корабостроителница във Варна никога не е произвеждала такива големи, хем е на море, а Севиля е сухоземен град.

Облегнали сме се на перилата, пушим и се опитваме да разговаряме с метача на онзи универсален морски език, който включва всякакви думи от всякакви езици, но предимно си служим с жестове и знаци. Мъжът е около четирийсетгодишен, слабичък и изпит, и като го гледам, му поставям диагноза (доста съм точен в окомерните диагнози) язва на дванайсетопръстника и алкохолизъм. Преобладава май второто.

Питат го колко пари получава (типичен въпрос за българите, който никога не се задава на Запад. Той е толкова неприличен, колкото да го попиташ колко често оправя

жена си). За да улесни разговора, един от нашите вади кайме пезети и ги подава на друг, сетне разперва въпросително ръце към шашардисания човечец. Тогава арменчето Арто, който е малко нещо полиглот, добавя две-три думи: травахо куанто динеро (работа колко пари) и метачът се ухилва разбиращо. „Миа синко сиен песетас” (хиляда и петстотин пезети). Нашите светкавично правят сметка – това са към двацет и пет долара. „На месец ли бе, или на ден?” „На седмица”. „Уха, че този взема колкото нас, бе! А се подпира цял ден на метлата!” „А бачкерите в корабостроителницата по колко вземат?” Мъжът прави жест с ръка – много повече – към 3-4 хиляди на седмица. „Че той за една седмица може да си купи газова печка, бе!” „Получават, ама и бачкат – не ги ли гледаш по цял ден? Скъсват ги от работа. Че и надзиратели имат!”

И наистина испанските корабостроители работеха, не се шматкаха като нашите бачкери. Сутрин свири сирената и точно в седем часа всички минават един след друг през пропуска – всеки си перфорира на специална машинка някакво картонче в колко часа и минути е влязъл. Като напуска завода в края на работния ден – също. В края на седмицата представя на отговорника си картончетата и въз основа на изработените часове получава и заплатата си. Ако се случи да закъснее поради някаква причина или пък се наложи да излезе по-рано – съответно му режат от парите.

Ако въведат такава машина в нашите предприятия, половината от работниците ще напуснат – че кога ще пият кафе, ще пушат цигари или ще бачкат частмаг?

Няма да забравя, веднъж преглеждах в здравната служба на Пристанище-Бургас партийния секретар другаря Кочев. Кротък и хрисим човечец, ако и да беше партиен секретар. Имаше високо кръвно налягане.

По време на прегледа в кабинета ми почти нахлу италианският представител на фирмата, която монтираше новите кранове на пристанището, заедно с преводача си. Трябвало да се бе случило нещо извънредно, както казват руснаците, за да си позволи този възпитан човек да влезе в кабинета ми по време на преглед. И наистина беше.

„Другарю партиен секретар – рече той възбуден, а преводачът лениво преведе (италианецът между другото бил член на италианската компартия, която тогава бе доста силна) – вашите работници стачкуват!”

Другарят Кочев скочи от кушетката като ужилен и манометърът на апарата за кръвно издрънча в бюрото ми. „Как така стачкуват? – опули се той. – Ти чуваш ли се какво приказваш? Че нас ще ни обесят, ако някой тук стачкува! Идвай с мен!” – извика другарят Кочев на италианеца и тръгна, а аз подир него. Не за друго, а защото апаратът за кръвно бе навит на ръката му и исках все пак да си го прибера.

Успях да скоча почти в движение в колата на италианеца и шофьорът наду газта. След секунди бяхме на въглищния кей, където десетина цигани подравняваха площадката, за да поставят на нея релсите за крана.

Бачкерите си приказваха, подпрели се на лопатите, и пушеха. Като ни видяха, хвърлиха цигарите и взеха усърдно да ровят с лопатите. Стояхме и ги гледахме мълчаливо. Другарят Кочев – с умиление. „Ама как ще стачкуват бе, другарю италианец, работят момчетата! Направо ми изкарахте акъла!”

Италианецът гледаше в захлас усърдно ринещите пръстта мургави наши сънародници и за свое оправдание рече: „Ами те цяла сутрин се подпираха на лопатите и си приказваха, а у нас, когато една стачка не е разрешена от профсъюзите, така работят...” „Няма страшно – потуша го по рамото другарят Кочев. – Работят си момчетата. Нали така, юнаци?”

„Юнаците” се ухилиха и взеха да ринат пръстта с още по-голямо усърдие, без да гледат къде я хвърлят. Но бачкаха!

И така, стоим ние облежани върху леерите (парапетите) на борда на кораба и наблюдаваме работата на метача. Той стига до едно парче хляб, хвърлено сигурно от някой от нашите моряци, взема го, поглежда го (парчето изглежда съвсем добро, защо ли са го изхвърлили тези кретени?) и ние притаяваме дъх – сега сигурно ще го заръфа и тогава край на мита за щастливия живот при капитализма.

Но не! Метачът го разчупва на няколко парчета и го хвърля в реката. „Този тип замърсява природата, а нас санитарните им органи ни гонят като империалисти заради една хвърлена в реката бутилка!”

Но става чудо, от които всички ние обещваме очи: поне десет големи шарана се заборичкват за парчетата хляб и след секунди от тях няма и помен.

През следващите няколко мига се случиха две неща – едната половина от нас се втурна към каютите да си вземе въдиците, а другата – към столовата, да прибере от масата останалия от закуската хляб. Срещаме се отново след няколко минути пак на същото място. Едната половина прави хлебни топчета, а другата ги закача на въдиците и ги хвърля в реката. Метачът наблюдава сцената с отворена уста. На него такава идея вероятно не му бе минала през главата.

Не бил инициативен българинът, а? Ряпа да яде английският посланик в София Уйлям Харпъм, написал в годишния си доклад до Форин офис през 1965 г.: „Историята им е направила от българите пасивна раса. Тяхната пасивност, тяхната ужасна липса на инициативност е наистина една от най-отчайващите черти на характера им.” И продължава: „Именно този фатализъм направи възможно лидерите да приемат руска доминация толкова дълго, а народът да приема без оплакване правителство, което не го представлява.” (Британският посланик пропуска обаче нещо, което, като поданик на свободна държава, не бе забелязал – страха. Страхът на хората от комунистическия режим.)

За по-малко от половин час всеки от нас бе уловил поне по двайсестина шарана, над кило всеки. Ще речете – големи майстори-риболовци. Нищо подобно – шараните се ловяха сами. Хвърляш въдицата със закачена на кукичката хапка хляб и след няколко секунди кордата се опъва и шаранът известява, че се е хванал. Остава ти само невъобразимото удоволствие да го теглиш, а той да се мятат като улав и накрая да го плъоснеш на палубата, цялата охлепана с шаранови люспи.

Когато напълнихме палубата с мятаци се насам-натам риби, взехме да си даваме сметка, че те все пак искат и чистене, и готвене... Ето защо прекратихме риболова, всеки взе по няколко от по-едриите парчета (останалите все още живи хвърлихме обратно в реката) и вкупом се запътихме към готвача да го зарадваме с плячката. Той се зарадва, но не чак толкова – рибата тук миришела на мазут. Накара ни да изпържим една и да се убедим. Истина беше. Върнахме се и изхвърлихме и останалия улов в реката.

Дали престаняхме да ловим риба ли? Ами-и-и-и! Започнаха дълги и упорити опити за премахването на миризмата на нафта от рибата посредством най-различни методи – от на кисване във вода, до подправяне с чесън, но все безуспешни. Риболовът обаче не спря. Запалиха се дори капитанът и помполитът. А какво правехме с рибата? Пускахме я обратно във водата, както правят днес баровците-риболовци и еколозите.

Един от нас обаче изнамери забавен начин за употребата ѝ – хвърляхме я през филистрина в кабината на някой спящ моряк и му изкарвахме акъла, когато някакво студено и лигаво тяло се замяташе върху корема му.

Скоро обаче и това ни омръзна и спряхме с риболова.

Всичко лесно бързо омръзва.

Дори хубавата жена.

Домакинът ме кандърдисва да ида с него на някаква борса да купим шкембе за сутрешната шкембе-чорба. Готвачът я прави идеално – шкембето е бяло и чисто, слага вътре и кисело мляко, и чесънец, и червен лютив пиперек – става направо бижу! Само че шкембето вече свършвало, та трябвало да се купи ново.

Трябва да купим и портокали. Ние в България не знаем какво е пресен портокал. Тези, които ядем, ги берат недоузрели, стоят сума ти време в разни складове, пътуват кой знае колко дълго и когато ги отрежем, я пуснат някоя капчица сок, я не. Не знаех това, докато не вкусих пресен испански портокал. Не можеш да го обелиш! Сокът му тече чак до лактите ти – отхапеш и пръсне сок до тавана, понякога и до съседа ти по маса. Разкош! Сочни, сладки, ароматни испански портокали!

Домакинът поръчва по телефона такси и пристига един лекотоварен полуоткрит пикап. Зачудих се защо е дошъл пикап да ни вземе, а не обикновено такси (сигурно толкова му е добър английският на домакина), но като стигнахме до борсата, всичко ми стана ясно. Домакинът каза нещо на един търговец и онзи облещи очи: „Искате да купите цял калъп телешко шкембе? Колко кучета имате на кораба си? Всеки от екипажа си води кучето? Аха. Вие, българите и югославяните, май много обичате кучетата – и те купуват по цял калъп шкембе” – рече той на добър английски. Знаех, че домакинът го мятта, защото с шкембе в белите страни хранят само кучетата, но май че испанецът знаеше истината.

Когато докараха „калъпа”, бях изумен. Един огромен леден блок с размери кажи-речи метър на метър – това бяха поне няколкостотин килограма – го дотъртриха, влачейки го с електрокар по голия цимент, закачен с кука! „Какво ще го правиш толкова много шкембе бе, домакине?” – пошепнах му. – Да не би да са те разбрали погрешно?” „Няма грешка. С какво мислиш, че ще храня сутрин екипажа по време на рейса? Това ще ми стигне за няколко месеца. После ще купим от Рейкявик. Там обаче е по-скъпо и няма аромат. А испанското шкембе е окей!”

Домакинът плати допълнително, и с един електрически трион разрязаха блока на няколко по-малки парчета, всяко от които тежеше поне петдесет килограма. После ги натовариха направо на каросерията на пикапа, която не беше особено чиста, но те, кучетата, не се нуждаят от особена хигиена.

На сутринта готвачът ме покани да опитам чорбата от новото шкембе. Чудесна беше! Нищо че шкембето бе предназначено за кучета и го натовариха в пикапа направо върху пода. „Доброто сваряване всичко убива” – увери ме готвачът. Сигурно бе прав.

Когато сваляха за ремонт буталата на двигателя (всяко от тях бе с размер на буре и тежеше поне стотина килограма) буталото се изплъзнало и ударило крака на един от механиците. Понеже много го болеше, реших да му направим рентгенова снимка, за да се уверя, че няма счупване.

Повикаха агента на кораба, който направи заявка за такси и преглед в поликлиниката на Ордена на капуцините, с която имало сключен договор за обслужване на „Океански риболов”. Двама души качиха пъшкащият и гърчещ се пациент на таксито, аз седнах до шофьора, агентът му каза само „капучинос” и потеглихме.

Шофьорът бе мургав мъж на около петдесет години, караше дизелов „Фиат”, произведен в Испания, и говореше сносно английски, значи можех да се разбера с него (когато говоря с някого, който владее перфектно английски, по-трудно му разбирам).

Понеже бяхме сами в колата, реших да го подпитам нещо за политиката и за диктатурата на Франко. Наистина ли е било диктатура? Мъжът ме погледна внимателно, прецени изглежда, че може да ми има доверие и бавно рече: „Диктатура? Че къде няма диктатура? У вас да не би да няма? При американците да не би да няма? И там властват, само че капиталите. Диктатура ли е, или не е, нас това не ни интересува – Франко ни даваше работа, а има ли работа, има и пари, има и хляб за децата и всичко друго. А политиката? Политиката не ме интересува – политиката е за политиците. Единственото, което Франко искаше от нас, бе да не се бъркаме в политиката. Това си беше негова работа.

Слушах умълчан таксиджията и си мислех. Че не е ли същото и у нас? Само дето не можехме да се похвалим с големи заплати – лекарят получаваше два пъти по-малко от крановика в пристанището. А тук лекарите били едни от най-богатите хора. „Сигурно получавате добра заплата, щом сте лекар?” – попита ме той. Да, отвърнах мрачно.

Минута по-късно спряхме пред стара, едва ли не двестагодишна сграда в средновековен стил, но добре поддържана. Приличаше на манастир. Две жени в черни мантии и живописни бели шапки излязоха и без да запитат нищо поставиха нашия болен в един инвалиден стол и го затикаха към входната врата. Вътре бе полутъмно и мрачно. Тук-там се виждаха омърлушени пациенти. Орденът на капуцините осигурява здравното обслужване на най-бедните – тези които имат най-ниски здравни осигуровки или малцината, които нямат никакви. Че не можа ли „Океански риболов” да се бръкне малко и да сключи договор с някоя по-добра поликлиника?

Влязохме в едно почти тъмно помещение, където имаше рентгенов апарат, сякаш изваден от някой музей – видях някакъв надпис „1917”, не знаех дали показваше годината на производство, но нямаше да се учудя, ако се окажеше връстник на Октомврийската революция (тю, обърках се, та я написах с главна буква!). Вътре рентгеновият лаборант нагласяше пациента за снимка. След десетина минути изкара снимката и рече, всичко е окей. Погледнах я на слабата светлина, идваща от един прозорец високо под тавана, и не видях да има счупване. Болният ме гледаше с надежда – не ми беше ясно кое щеше да го зарадва повече – че има, или че няма счупване. Няма, рекох му. А спукване? „Бедрената кост или се чупи, или не. Спукванията са изключително редки.” Качихме се обратно на таксито и тръгнахме. Болният седеше отзад, качил крака си на седалката и се мръщеше при всяко подрусване на колата (а трябва да отбележа, че улиците на Севиля нямаха дупки).

Няколко дни по-късно при мен дойде инж. Рачев – шефът на радиостанцията на „Океански риболов”, който бе командирован за ремонта. Страдал от язва на дванайсетопръстника, стара язва, но така и така бил дошъл в цивилизована страна, искал да си направи една сериограма на язвата. Така се наричаше серията от петдесет-

шейсет рентгенови снимки през няколко секунди, при които в динамика се проследяваше перисталтиката при преминаването на контрастната каша. Това бе една доста модерна, но скъпа процедура, която у нас се правеше само в университетските болници.

„Рачев, ти знаеш ли колко е скапана болницата, с която имаме договор, знаеш ли, че рентгенът им сигурно е връстник на Ленин и не вярвам изобщо да може да прави сериограми.” Инженер Рачев се усмихна снизходително: „Докторе, тук има болници – да ти падне шапката. Ние сключихме договор с капуцините, защото е най-евтино, но ще идем да направим сериограмата в някоя частна поликлиника.”

Знаех, че това ще струва луди пари и не бях сигурен, че „Океански риболов” ще се съгласи да плати, и затова му казах да се обади в Бургас да пита първо шефовете. След десетина минути се върна с радиограма в ръка, в която пишеше, че ще платят. Само трябвало от моя страна да удостоверя, че се налагало такава снимка. Седнах да убеждавам Рачев, че не се налага такава снимка, защото... Ако трябвало, щял да каже, че има болки... Още по-лошо, рекох му, когато има болки, снимки не се правят.

Рачев излезе видимо разочарован и след малко при мен дойде капитанът. Не можело ли да се измисли нещо, та да му направели тази сериограма. На капитан Едикой си му направили в Ротердам и сега... „И какво сега, язвата пак си го боли, само дето си я има на петдесет снимки да си я гледа, когато поиска... Това се прави, когато ще се предприема операция, знаете ли колко е скъпо?” Цената нямала никакво значение – шефовете в Бургас дали „добро” (съгласие). Нямаше как, съгласих се.

Пак идва познатият ми таксиджия с фиата, пак към прозорчето му се накланя агентът, отговарящ за кораба ни, само че този път му промърморва някакъв друг адрес и тръгваме. Рачев седи отзад и е много доволен. Желанието му за снимка ще се сбъдне.

Колата минава през центъра на града покрай реката, виждаме разкошния дворец на крал Алфонс XIII, Семинарията, Селскостопанската академия, Златната кула (там при нападенията на арабите криели златото от градската хазна) и още безчет красоти.

ЗЛАТНАТА КУЛА, КАТЕДРАЛАТА И ДВОРЕЦЪТ НА АЛФОНС XIII

Спираме пред десететажна нова сграда от стъкло и бетон. Модерна и красива. Долу – обширен паркинг с коли от мерцедес нагоре. Пред входа златна (вероятно позлатена) табела с размер два на един метър, върху която с черни букви е написано, че това е поликлиника и отдолу се изброяват кабинетите, които има. Имаше почти всичко. Включително и пластична хирургия, каквато у нас все още нямаше по провинциалните болници.

Влизаме през въртящата се врата в обширно, луксозно обзаведено фоайе и шофьорът ни води към рецепцията, където ослепителна брюнетка ни се усмихва, сякаш сме лордове, и на перфектен английски с очарователен испански акцент (като на онези гърли от вокалния дует „Бакара“) ни пита какво ще обичаме. „Вас!“ – за малко да отвърнем с Рачев, но се съвземаме и сядаме на кожените фотьойли, които ни посочва момичето. През това време шофьорът ѝ обяснява за какво сме дошли. Казах му да отбележи, че съм лекар и искам да присъствам на снимките.

Потънали сме до уши в меките фотьойли от бежова (вероятно истинска) кожа и посягаме към купчината списания върху стъклено-мраморната масичка пред нас. Пристига мадамче в униформа с бяла престилка, аз мисля, че е сестрата, дето ще ни води на снимка, а тя ни пита какво ще прием – кафе или кола. Така и така „Океанския“ ще плаща, дай да опитаме и едното, и другото. Почерпваме и шофьора. След секунди напитките са на масичката – кафето в тънки чашки от костен порцелан, а колата – във високи кристални. Кафето – горещо, а колата – ледена. Лошото е, че не се пуши. Няма пепелници и това за всеки културен човек е ясно – няма нужда от онези надписи по нашите поликлиники: „Пушенето – строго забранено!“, а някъде дори и: „Нарушителите ще се глобяват!“

След няколко минути по перфектната радиоуредба кадифен глас тихо и скучно обявява името на Рачев и моето след него. Ставаме и тръгваме с една придружителка, влизаме в шикозен асансьор, който без никакви тласъци или шум ни изкачва на някакъв етаж с такава скорост, че чак чувстваме гъдел в слабините.

Влизаме в скромно, но със стил обзаведен кабинет, където няма бели тръбни бюра и кушетки, а удобни кожени мебели, и пред мен застава усмихнат едър мъж с очила със златни рамки, ръкува се сърдечно с мен, щом разбра, че сме колеги. Бил гастроентеролог. Станало е грешка, казвам му – ние искахме само да му направим серийна снимка на стомаха. Зная, зная, рече докторът, но нашата практика е преди снимката да се извърши преглед от съответния специалист, нали знаете, може да има противопоказания... И при нас е така – съгласих се.

Докторът прегледа болния, написа нещо на едно картонче и стана. Понечих да му благодаря, но той рече, че ще дойде с нас в рентгена – такава била практиката тук. Изкачихме се няколко етажа и влязохме в една стая на чиято врата пишеше „рентген“.

Посрещна ни млад мъж, сигурно рентгенологът. Влизам, гледам, гледам, не виждам никакъв апарат! Само един телевизор. Сигурно беше повреден, защото даваше бяла картина без звук. Рентгенологът се ръкува и с двама ни и когато другият му каза, че съм корабен лекар, той се усмихна радушно и повторно ми стисна ръката, вече поздравно. Покани ни да седнем на удобни столове пред телевизора и натисна някакво копче. Какво сега, телевизия ли ще гледаме?

Влезе млад мъж, изведе Рачев през една странична врата и малко след това телевизионният екран оживя – видя се хранопровод, пълен с бариева каша, която постепенно изпълваше стомаха. По един микрофон рентгенологът даваше напътствия

на рентгеновия лаборант, и сегиз-тогиз натискаше едно копче – сигурно правеше снимки, когато му се стореше, че картината е интересна. Така за десетина минути направи един куп снимки. „Стара калозна язва – рече той накрая. – Няма нищо обезпокоително.”

Рачев излезе със следи от каша по устните. Една сестричка изскочи изневиделица и внимателно избърса устните му със салфетка, от което инженерът изпита видимо удоволствие. Де го това нещо у нас, мислех си с покруса. „Виж, имаш каша по устата” – ще ти рече сестрата, ако въобще ти рече, и ще ти тикне в ръцете парче лигнин, ако въобще ти тикне. Можеш да си ходиш цял ден с бели устни за почуда на хората.

Написаха двамата доктори заключенията си на красива фирмена бланка и ни пратиха на касата да ни оформят фактурата. Там на компютър (за пръв път виждах!) написаха някакви думи и цифри на също така красиво оформена светло-бежова бланка и ми я връчиха за подпис.

Обикновено подписвам, без да гледам. Българите подписват с охота всичко, което им дадат, без да го четат, защото знаят, че няма смисъл да спорят с чиновници, още по-малко със счетоводители. Този път обаче от любопитство хвърлих един по-продължителен поглед върху бланката и с почуда видях трицифрени числа, които, като се съберяха, образуваха едно четирицифрено. Със сигурност беше по-голямо от таксата, която плащаме на капуцините за една година. Плащаше обаче „Океанския”, така че хич не се притесних, а драснах един подпис.

Тръгваме обратно към кораба, Рачев стиска в ръце голям плик с дълга серия от снимки на язвата си е много доволен.

Аз обаче не съм – осъзнах, че сме светлинни години назад в здравеопазването в сравнение с тази частна поликлиника. Дори в университетските болници, когато учехме там, нямаша подобна апаратура. Да не говорим за обстановката, обслужването, нито пък за хонорарите на лекарите. С тъга си спомних за рентгенолога на Транспортната болница в Бургас, който се бе сврял в мазето със своя стар апарат – е, ако не връстник на Ленин, то поне на Тодор Живков.

„Това най-модерната поликлиника в Севиля ли е?” – попитах шофьора. Не, имало една, която била още по-добра, но там не се припарвало – много било скъпо. „То и тук не е много евтино” – помислих си, но нищо не казах.

Облегнах се в седалката на фиата и силно ми се прииска да пийна нещо по-силничко, но на кораба нямаш нищо.

Ура! Дадоха ни парите! В началото на юни, след повече от месец престой, ни дадоха командировъчните и ние най-сетне се почувствахме хора. Ако не бяха заемите от стари и нови приятели, щяхме да ходим из града без пукната пара в джоба.

Всяко зло за добро, мислех си, сега поне имаме парите си накуп, иначе току виж сме ги изхарчили – малко по малко, тук за това, там за онова, а така държавата ни спести излишните разходи и сега ни дава парата накуп. Къде е била обаче тази пара повече от месец? Ако е стояла в някоя чужда банка на едномесечен срочен влог, кой е прибрал лихвата? Защо не я дадоха на нас? Тези въпроси се задаваха тихомълком по кабините на моряците, гневяха се и псуваха, но протестите им по-навън от вратата не излизаха.

Наближава време да се връщаме в България – говори се, че след седмица ремонтът ще приключи и затова използваме всеки свободен миг да ходим на покупки по магазините. Най-често се отбивахме в най-големия им магазин в центъра – имаше четири-пет етажа с всякакви стоки.

Както си обикалях, попаднах на щанда за грамофонни плочи. За моя голяма изненада нямаха никакви плочи на американски или английски изпълнители – все разни испанци или французи. Няколкото плочи на „Бийтълз“ бяха на безумни цени. По едно време попаднах на щанд за преоценени плочи – разни певци с минала слава. Повечето бяха испански, но ето че... какво виждат очите ми? Не мога да повярвам! „Jesus Christ Superstar“ (Исус Христос Суперзвезда) – прочутата рок-опера на Андрю Лойд Уебър с либрето на Тим Райс. Грабвам дългосвиращата плоча и я разглеждам невярващ – в една строго католическа страна тази кошунствена плоча, заклеямена от светите отци по онова време като еретична! Сигурно затова са я обезценили. Струваше петдесет пезети – под един долар – направо без пари в сравнение с другите плочи, които бяха по петстотин-шестстотин пезети – колкото едни добри мъжки обувки! На обложката бяха изписани най-прочутите арии от рок-операта, но вместо имената на изпълнителите беше написано „Various Artists“ (Различни певци). Купих я, и не съжалявам. Ако и да не са оригинални изпълнения от едноименния филм, ариите в тази плоча са много професионално изпълнени, и днес още с наслаждение я слушам.

„Докторе, оставаш и на рейс! – каза ми тържествено капитанът една сутрин. – Черпнята е от тебе!“ „Какъв рейс! – недоумявах. – Не съм искал да правя рейс! Дойдох само за ремонт...“

Капитанът бе явно огорчен, защото направи обидена физиономия. „Аз мислех, че ще се зарадваш. Нали всички се натискате за рейс? Обадиха ми се преди малко, че докторът ни се разболял и не можел да дойде. Така че ми предложиха да взема тебе.“ „Не мога – рекох, – едва ме освободиха за месец и половина-два, а за шест месеца няма да ме пуснат. Няма кой да ме замести.“ „Аз ще говоря с шефа ви. Той е мой човек. Ще те пусне.“ „Не – отсякох дървото от корен. – Не искам. Да не съм луд да се лашкам шест месеца, ако не и повече, в океана, без да видя бряг! Нямам такова намерение.“ „Ама много е гот на кораба...“ „Не, няма да тръгна. Търсете друг човек, докато е време!“

След тези мои категорични слова капитанът разбра, че ме губи като бройка и отново доби разочарована физиономия.

Тази новина дотолкова ме притесни, че се отказах от екскурзията до град Кадиз на брега на океана и така не успях да го видя. Останах да следя събитията отблизо, защото, докато ме няма, току виж, че ме зачислили в екипажа.

Докъде я докарахме, мислех си! Като студенти с приятелите ми копнеехме да завършим и да се качим на корабите, а сега ни молят и не искаме. Всъщност защо не исках да замина? Напъвах се да измисля сериозно оправдание и не можех. Имаше само едно – не ми се оставяше семейството, близките, работата... Но най-вече семейството. Синът ми растеше и беше интересно с него.

Бях се превърнал в сухоземен плъх. Нищо не ми коства сега да прескоча в по-предните файлове на спомените си и да копирам някой откъс от писмата ни с приятелите, но не искам. Не искам да се гавря със себе си. Боли.

Като компенсация за пропуснатата екскурзия до Кадиз, неколцина от кораба решихме да си организираме екскурзия из околностите на Севиля. Всъщност околностите започваха веднага след нашата корабостроителница. Тръгнахме най-общо казано на юг. След пет минути бяхме извън населеното място – около завода бе израснало малко кокетно селище на работници – спретнати еднотипни къщички с дворчета и цветни градинки – мечтата на всяка жена. Отпред играеха красиви деца с матовобяла кожа, дълги черни коси и тъмни очи.

Носех кинокамерата и снимах.

Излязохме на полето и видяхме големи ниви или градини, едни, засадени с портокали, други с банани, трети с не знам какво, но всички оградени с някакъв жив плет, висок над два метра. От какво бе този плет, недоумявахме отдалече, а като го доближихме, направо бяхме смаяни – жив плет от огромни, бодливи кактуси. Онези същите кактуси, които у нас отглеждаме в саксийки и треперим от грижи над тях, а те все креят. Тук бяха израснали високо над човешки бой, листата им бяха дебели като ръката ми, а бодлите им бяха десетина сантиметра. Опитай се да преминеш! Абсурд!

Приближавам внимателно до живия плет от кактуси с намерението да откъсна едно листенце да го засея у нас, но листо по-малко от половин метър не видях.

По едно време към нас се присламчи дръгливо кученце – ама слабо, слабо, такова слабо куче не бях виждал – направо кожа и кости. Тръгна подире ни, като ни гледаше с гладни и в същото време предани очи. Хвърлихме му парченце хляб от провизиите за пикника, който бяхме решили да си спретнем, и то го улови още във въздуха и го глътна, без дори да го сдъвчи. „Това се казва глад” – рече някой и му хвърли второ късче – същият резултат. Скоро кученцето стана „наше куче” и тръгна подире ни, като въртеше угоднически опашка и приклякваше, когато някой посегнеше да го погали. Когато седнахме да похапнем под пъстрата сянка на една пиния (вид клонест бор), за кученцето настанаха блажени времена, защото всеки му подхвърляше ту обелка от салам, ту кокалче от шунка, а накрая дори му дадоха и останалите кюфтета. То, горкото, не видяло такова изобилие през краткия си досегашен живот (едва ли имаше и годинка), по едно време взе да носи кюфтетата в корените на бора и да ги заравя за по-лоши дни (така правят кучетата).

Околностите на Севиля бяха почти равнинни и скучни – ниви, градинки, тук-там горичка, но поточе или рекичка (с изключение на голямата река Гвадалкивир) не видяхме. Беше още юни, но не бе валило, откакто дойдохме, и тревата бе суха и жълта. Слънцето печеше отмъстително и скоро ни прогони обратно на кораба.

Когато стигнахме до трапа (корабната стълба от кея към палубата) и се изкачихме горе, обърнахме се и що да видим – кученцето стоеше долу и гледаше към нас. После направи един тегел наляво-надясно пред трапа и излая строго. Седна на дупето си и започна да пази. Инстинкт! Домакинът го гледаше нежно от борда и по едно време промърмори: „Ще взема аз да те направя едно корабно куче...” „Че какво ти пречи – рекох му. – Половин тон шкембе имаш, а пък куче – нито едно.”

„Иване, хайде на корада!” Иван не чака втора покана – и двамата му съкафезници се присъединяват към нас. Отиваме на арената „Плаза дел торо” и до високата изографисана с дърворезби врата се заглеждаме в днешния афиш за борбата с бикове. Имаме късмет – днес ще гостува един от най-прочутите тореадори на Испания. Нарисували са го на огромен плакат с мъжествена и същевременно красива

физиономия горделиво да се пъчи пред разпенен бик, който минава само на сантиметри от опънатата му като дъга снага, а погледът му, отправен към добичето, е пълен с презрение и пренебрежение към смъртта. А тя, смъртта, е на върха на рогата на бика – закривени напред и остри като шишове.

Билетите варират от шейсет до двеста и повече пезети. Има и ложи, където седят най-заможните. Моите хора вземат от най-евтините билети – най-отзад. Аз обаче решавам да жертвам още четирийсет пезети, за да мога да снимам по-отблизо с камерата. „Като искаш да снимаш, слез по пътеката долу, никой няма да те спре” – рекоха момчетата. Предложението ми се стори разумно.

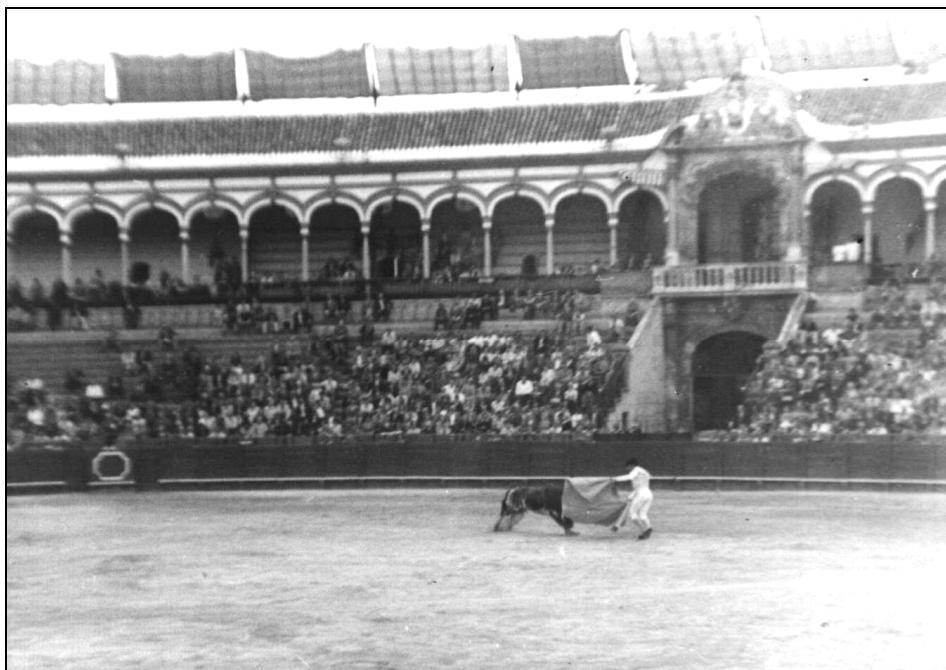
Бях заредил съвсем нова лента в кинокамерата и дебнех интересни моменти.

Не знаех, че подобно на рок-концертите и тук има „подгриващи изпълнители”. Отначало пуснаха едно момче, почти юноша, а срещу него – едно дребно, но много зло биче. Бичето бе предварително раздразнено от пикадорите (едни типове в шарени дрехи), които търчаха около бика и изневиделица забиваха във врата му остри пики, обвити в шарени хартийки и с цветни ленти по края. Пиките очевидно имаха контри накрая, защото, забити в кожата на добичето, не падаха, а се мятаха и го удряха по главата, като го докарваха до ужас. То се мяташе насам-натам обезумяло и хвърляше пяна от устата си.

После излязоха други някакви кабалерос на коне, които от двете страни бяха буквално бронирани с дебели тюфлеци, та бикът, като ги хакнеше с рогата, да не може да ги изкорми, а само ги повдигаше на десетина сантиметра във въздуха, заедно с ездачите. А те, въоръжени с дълги копия, безмилостно ръгаха нещастното животно във врата, по тялото и навсякъде, като целяха не толкова да го раздразнят (то си беше достатъчно изтормозено), колкото да го омаломощят чрез кръвопускане, защото кръвта се стичаше на черно-червени ивици от врата и гърба му.

Когато горкото теле застана с изплезен език наред арената и вече нямаше сили да се съпротивлява, излезе и тореадора – наконтен със синьо-зелени атлазени дрехи като папагал хлапак и взе да прави разни стойки, като развяваше червен плащ на сабята си. Бичето гледаше тъпо и реагираше не толкова на червеното (както някои смятат), а по-скоро на движението, което за него криеше заплаха. То се втурваше инстинктивно към парчето плат, което момчето ловко скриваше в последния момент зад гърба си. И така до безкрай. По точно, докато животното, омаломощено и хвърляйки кървава пяна наоколо, стоеше неподвижно, с разкрячени крака, а тореадорчето се перчеше наоколо, показвайки колко е кадърно.

Нашето биче обаче използва един такъв миг, когато типчето бе с гръб към него, и като се втурна, така го праметна на рогата си във въздуха, че онзи играеше отгоре като гимнастик върху гимнастически кон в продължение на няколко секунди, докато откъм оградите дотърчаха разни типове с шарени плащове, опитвайки се да му отвлекат вниманието. Като му омръзна да го върти на рогата си, бичето с презрение го хвърли настрани и с достойнство се отдалечи, докато тореадорчето с накуцване и с ръка на хълбока отиде зад паравана да си ближе раните. През цялото това време стоях най-отпред до дървената ограда, камерата жужеше в ръцете ми и този миг го имам запечатан на лента (макар и без началото му – бичето изненада и мене).

КОРИДА

Публиката негодуваше – взе да освирква тореадорчето, тук и там дори се вееха бели кърпички – знак, че искат да се помилва бичето и да го пуснат по живо, по здраво на допълнително обучение за повишаване на квалификацията, както казваме по нашите земи, защото то, добичето, бе определено по-добро от мъчителя си. Говедото-тореадорче обаче се бе озлобило и амбицирало, излезе, опитвайки се да скрие куцукането си, извади сабята, застана на десетина метра от бичето, което го гледаше вяло и после изведнъж се втурна и заби сабята някъде зад врата му. Успя обаче да я вкара само на десетина сантиметра, което особено ядоса животното и то го погна из арената със сабя във врата. Онзи едва успя да се скрие зад паравана.

Бичето вървеше бавно из застланата с жълт чакъл арена и явно страдаше. Кръвта се стичаше по хълбоците му и капеше на земята. По едно време задните му крака се подкосиха и то седна. Седна като човек, вдигна глава и загледа нагоре към публиката. Всички притаиха дъх. Приличаше на митичния Минотавър.

Този кошмар продължи близо минута.

През тази минута обаче всички чуха един, предаден сякаш по телепатия вопъл на животното към неговите по-висши събратя: „Хора, защо?” Отговор нямаше.

Наложи се да излезе един възрастен тореадор, който приближи бавно, но почитателно иззад гърба на добичето, хвана дръжката на стърчащата сабя, ловко промени посоката ѝ и я заби до дръжката с натиска на цялото си тяло. Бичето се разтърси сякаш от електрически удар, после ритна със задните си крака и затихна, изплезило език и протегнало глава назад. Очите му бяха още живи.

Публиката мълчеше. Тягост надвисна над арената. Камерата ми също бе затихнала. Стоях онемял до оградата – това ли е прословутата корида, която Хемингуей възпява?

Като тъжен епилог на това откровено убийство на арената излезе впряг от два нагиздени коня, влачеши синджир с ченгел накрая. Водачът на конския впряг закачи ченгела за задния крак на телето, после шибна конете и се понесе с тях към изхода.

Бикът тържествено напусна арената на смъртта. Зад него двама метачи тичаха и с дълги метли замитаха кръвта и... срама.

Последен излезе звездата от Мадрид – баш тореадорът. Може би коридата трябваше да започне оттам. Всичко предшествашо бе просто клане – и то доста нескопосано. Майсторът не остави пикадорите да омаломощят животните напълно, а влезе в единоборство с тях, когато още бяха силни и раздразнени. Не търчеше като гламав по арената, напротив, стоеше почти през цялото време на едно място и само гъвкаво се извиваше, за да претича бикът покрай него. И накрая не ги оставяше да грохнат съвсем, а с точно и премерено движение ги улучваше в някаква тайна дупка зад лопатката, през която достигаше до сърцето. Бичетата застиваха за миг неподвижно, сякаш за да почувстват смъртта, после рухваха подкосени.

Публиката ръкопляскаше. Тореадорът наперено вървеше по периферията на арената и събираше, освен овации, и хвърлени от дамите кърпички, а понякога и портмонета (поне така изглеждаха отдалече). Всичко бе много елегантно и стилно. Така бяха убити четири бичета. Без много кръв.

Но все пак бе неравностойна борба. Венецът на природата – Хомо сапиенс се биеше с едно теле! Не бе ли по-справедливо да се бие с равен на себе си?

Като че ли гладиаторството е било по-почтено.

Вървим омърлушени четиримата след коридата и мълчим. Минаваме през красив парк с паметник от две цилиндрични колони, а върху тях – лъв. Пристъпваме към основата на паметника и прочитаем: Кристофоро Колумбо. Ами това е паметник на Колумб! – сещаме се ние. Но защо в Севиля, нали не е тръгнал оттук? Гледаме ние, четиримата пишман моряци, нашия прославен колега от преди няколко века и чувстваме, че се докосваме до Историята. До вечността. Името му ще се знае, докато съществува човечеството. Жалко, че не са нарекли новия континент на негово име – този паметник най би му подходжал. Така е, понякога славата спохожда не най-достоините. Правим си снимки пред арката и продължаваме разходката си.

КОЛУМБ

След малко виждаме друг паметник – триметрова колона, а върху нея рошав мъж с нещо като палитра в лявата ръка, а в дясната – четка. Този ще да е художник. Приближаваме и четем – Веласкез. Сигурно и той е от Севиля. Нищо чудно сред такава красота човек да прорисува. (И аз прорисувах).

ВЕЛАСКЕЗ

В Севиля има паметник и на Магелан – на тротоара на една широка улица – десетметрова колона от бял камък, а върху нея голям щурвал. И Магелан ли е от Севиля? Или просто хората тук тачат националните си герои?

КОЛОНАТА НА МАГЕЛАН

В камерата имам малко лента и гледам да заснема нещо интересно. Денят е горещ и макар да е четири часът, слънцето пече, и ето, виждам нещо неவிжданo – кон с чадър! Е, не си го държи сам, а собственикът му го е закрепил по някакъв начин на хомота му и той му прави сянка в жаркия следобед. Файтонджията е полегнал отзад на седалките за клиенти и тихичко похърква. Това е времето за прочутата испанска сиеста (следобедна дрямка) на която никой не може да устои. Всъщност часът трябва да е два, защото времето в Испания тогава го преместваха два часа напред през лятото, та мръкваше чак в десет вечерта.

Вървим лениво по красивата улица с портокалови дръвчета, които едновременно цъфтят и имат плод. Плодовете им обаче не се ядат – това са диви портокали – някакъв декоративен вид. Нашите са опитвали и знаят – портокалите изглеждат прекрасно, но горчат. От малките кафененца и дюкянчета се носи прекрасен аромат на печено, прясно смляно и току-що сварено кафе, примесен с миризмата на пури (испанците обичат да пушат пури). Чува се приглушен говор, тих смях и шумът на вятъра в листата на палмите. Много видове палми – и финикови, и кокосови, и бананови... Много ми харесват едни, които нарекох „циментови”. Погледнато отблизо, не можеш да различиш стъблото им от бетонен електрически стълб, а палмите са високи и красиви – клоните им като чадъри от гигантски пера – тъмни на светлия фон на небето, шумят над главите и сякаш ни веят за прохлада.

Минаваме покрай огромната катедрала – втората в света след Кьолнската по височина и трета по големина. Въпреки жегата решаваме да се изкачим до върха ѝ. Входът е само 50 пезети, но стъпалата нагоре – над 150. Затова пък гледката е разкошна. Цяла Севиля е под нас – потънала в следобедна сиеста под пелената на

маранята. Снемам с камерата, макар да знам, че под тази влажна въздушна пелена всичко ще излезе неясно и мъгливо.

КАТЕДРАЛАТА

Минаваме през малък пазар за плодове и зеленчуци. Какво ли няма там! Спирам пред старица с кошница жълти плодове, подобни на нашите круши-петровки. Нипрес, казва ми старицата и ми подава да опитам една – малко стипчиви са на вкус, нещо средно между круша и мушмула и имат семки, подобни на мушмулите. И как няма да са подобни, като това е японска мушмула. Купувам кесийка с десетина плодчета и давам по едно на компанията. Семките слагам в джоба. (След време в двора на къщата ни в Бургас порасна дръвче с кадифени листа. Нипра. Един свиреп студ обаче я погуби, преди да даде плод.)

Продължаваме да вървим и в миг спираме прехласнати – една тъмнокоса фея се носи край нас на високите си токчета. Полюшва умопомрачителен ханш, спира за миг на тротоара и се оглежда за идващи коли, после с безкрайна грация пресича улицата. Вдигам камерата и я заснемам без разрешение – красотата е ничия. Тя е за всички.

Много са красиви испанките! Съвършени са! Испанска красота! Ако искате да се уверите, идете в Испания! Ако не ви се пътува, повярвайте ми!

За да увековеча спомените си от Севиля, бях решил, щом се върна, да нарисувам няколко картини. Бях взел едно ученическо рисувателно блокче и си правех скици. Първо скицирах административната сграда на корабостроителницата (която, както отбелязах, бе двестагодишна и много красива – вижте по-напред). Седях горе на капитанския мостик по дребни гащи, с тъмни очила и с цигара в уста и скицирах като изпечен художник, а около мен се навъртаха любопитни моряци и надзъртаха зад рамото ми, после вдигаха поглед да сравнят видяното с действителността. Обикновено следваха забележки в стил „социалистически реализъм”.

Скоро се разчу, че съм „художник” и завляяха молби да нарисувам портрета на този или онзи и аз нарисувах с парче графит някакъв тип с широкопола шапка, с тъмни очила и пура в уста. Подарих го на този, на когото най-много приличаше и повече поръчки не приех.

После скицирах една малка, но много красива църква в Севиля – „Света Магдалена”. Ето я:

ЦЪРКВАТА „СВЕТА МАГДАЛЕНА”

Накрая направих скица по памет на арената за бикоборство с един бик и тореадор по средата. Бях направил и няколко снимки, та се надявах и с тях да си

освежа спомена. Бикът е сравнително дребничък, но нека отбележа, че бичетата от тази порода са много борбени. Запечатал съм мига преди смъртта, в който тореадорът се прицелва със сабята в онази невидима точка зад плешката на животното, през която ще достигне до сърцето.

Тази картина посветих на... убитите бикове. Хората не заслужават.

БИКОБОРСТВО. МИГЪТ ПРЕДИ СМЪРТТА

И ето, след няколкократно отлагане идва денят на заминаването. Този път шега няма. Багажът, отдавна опакован и готов за транспортиране, е струпан на огромна камара с размерите почти на двуетажна къща и неколцина го товарят на дошлите за целта камиони. Стоим, облежнати на перилата и очакваме автобуса. Ранен следобед е и слънцето припича яко.

Откъм портала се чува дружен рев и всички насочваме погледи натам. Влиза онзи голям раздрънкан автобус, който ни бе докарал, от прозорците му стърчат главите на новия екипаж, който ни поздравява. Вдигаме ръце и надаваме ответен рев. Някои вече търчат по трапа и бързат да слязат долу.

Зървам в слизащата от автобуса тълпа моя колега доктора и отново се разминаваме по трапа – едва успяваме да си стиснем ръцете. „Всичко е наред!” – викам му в движение, а отзад слизащите ме блъскат в гърба. Автобусът потегля с гневно ръмжене и изхвърля презрително черен облак дим. След него тръгват камионите с багажа ни. За последен път изминаваме неколкокилометровия път от корабостроителницата до града. Гледам го с ясното съзнание, че никога повече през живота си няма да мина по него – дори някога отново да дойда в Севиля, едва ли ще тръгна за корабостроителницата. (А защо пък не?).

Знам обаче, че няма да дойда. Щастието не каца два пъти на рамото на човека.

На летището ни чака голям Ту-134, бял, с триколюрни ивици, и на него с големи букви пише БГА „Балкан”. (Тази компания, както помните, вече не съществува – един еврейин с фамилия Гад я опоска и изхвърли като огризан кокал. Сега нашите се мъчат да я съживят под ново име.)

Как самолетът погълна всичките ни багажи, да се чудиш! Когато се издигнахме, успях да зърна Севиля от птичи поглед и да се уверя, че бе огромен град. Додето стигаше погледа – само град.

Полетът трае няколко часа. Летим над Средиземно море, но никой нищо не ни съобщава. Радиоуредбата мълчи. Само някой от нашите току се провикне – виж, виж, това май че е остров Кипър! Дали бе Кипър, или друг остров, кой да ти каже? Стюардеси нямаше даже. Дори бонбонче не ни почерпиха, както бе обичаят при излитане. (Това, ако не знаете, се прави не от любезност и гостоприемство, а за да може чрез преглъщането да се отварят Евстахиевите тръби и да се изравни налягането между външното и средното ухо по време на набиране на височина – иначе ушите започват да болят и тъпанчето може да се пукне.)

Бяхме нахранени добре на кораба, вероятно за да не дават излишни пари за храна в самолета. Тези, които бяха направили комбина, и си бяха купили по бутилка уиски от безмитния магазин на летището, си пийваха по глътка и скоро настроението в самолета се повиши. Скоро самолетът набра височина и тъй като долу не се виждаше нищо, освен бели пухкави облаци, облегнах глава на седалката и задряхах.

Събудих се над Бургас. Видях познатите му очертания. Градът е разположен на полуостров – всичко наоколо е вода. Това може да се види само от самолет.

Гледах червените покриви на къщите и се опитвах да зърна нашия, но не успях. Не можех да повярвам, че там някъде, сред това множество от сгради ме чакат жена ми, синът ми и старите ми родители. Няма по-хубаво усещане от това, да се връщаш отново у дома – все едно къде си бил – дали в Ада, или в Рая.

А аз се завръщах от едно от най-красивите места на света – Севиля, перлата на Испания.

2005 г. Бургас